

PËRPARËSITË E FËMIJËVE NË MËSIMIN E GJUHËVE TË HUAJA

ANDROMAQI HALOÇI*

Domosdoshmëria e mësimit të një gjuhe të huaj për çdo qytetar evropian është kaq e dukshme sa nuk del nevoja ta justifikosh.

Filozofia e edukimit e njej dhe pranon prej shumë kohësh vlerën liberalizuese që bën të mundur të dalësh nga gjuha dhe kultura jote dhe të fitosh aftësinë për të komunikuar në më shumë se një gjuhë. Kjo është kthyer tashmë në një postulat i pranuar nga teoria moderne e edukimit. Për rrjedhojë, të gjitha sistemet e edukimit në vende të ndryshme europiane, iu ofrojnë qytetarëve të tyre mundësinë për të përfutur aftësi komunikimi të paktën në një gjuhë tjetër, përveç asaj amtare.

Debati bëhet sot për problemin e moshës në të cilën duhet të fillojë mësimi i një gjuhe të huaj. Shumica e studiuesve mendojnë se gjuha e huaj duhet të futet në arsimin fillor.

Përse fillimi i gjuhës së huaj duhet të fillojë në shkollën fillore?

Është i njohur fakti që, nëse ideja e mësimit të një gjuhe të huaj pranohet nga të gjithë në botë me unanimitet, jo të gjithë e pranojnë idenë që kjo të bëjë pjesë në programin e arsimit fillor.

Disa mësues dhe pedagogë i qëndrojnë besnikë praktikës tradicionale të fillimit të mësimit të gjuhës së huaj në moshën 10-11 vjeç.

Për këtë arsye në këtë artikull, do të përpqemi të japim argumenta në favor të futjes së mësimit të gjuhës së huaj në arsimin fillor. Këto argumenta dalin nga katër disiplina shkencore të ndryshme.

- Psikologjia e zhvillimit
- Neurofizilogjia
- Antropologjia
- Pedagogjia

a) Psikologjia e zhvillimit

Kërkimet në këtë fushë i janë kushtuar në pjesën më të madhe aspektit për të cilin interesohemi, duke e argumentuar atë psikologjikisht. Studiuesit e kanë vlerësuar faktin që psikologjia e zhvillimit është e lidhur drejt për së drejti dhe tregon interes të veçantë për ndryshimet në sjelljen e qenieve njerëzore gjatë zhvillimit të tyre dhe kanë dashur gjithmonë të dinë se çfarë mund të përfitonin nga arritjet e kësaj disipline.

Arnold Gesell është një nga psikologët e parë që i dha përgjigje pyetjes se në ç'moshë duhet të fillojë mësimi i gjuhës së huaj në shkollë. "Fëmija më pak se 10 vjeç e ka tashmë përvojën e një gjuhe. Ai është i gatshëm të mësojë, të dëgjojë, të komunikojë me anë të fjalës në situata të ndryshme. Duke u motivuar në mënyrë të favorshme, ai është shpirtërisht i predispozuar të ndërmarrë mësimin e një gjuhe të dytë apo të tretë" (Gesell, 1956).

Nëse Gesell këmbëngul në predispozicionin shpirtëror për mësimin e një gjuhe, Francis Ilg nënvizon "pjekurinë intelektuale të fëmijës për të kapur shumë shpejt dhe për të imituar qëndrimin e të rriturve. Në këtë moshë, kur aftësia për të imituar arrin shkallën më të lartë, fëmija mundet që në kushte të favorshme, të mësojë shumë shpejt një gjuhë të huaj" (Ilg, 1956). Kohët e fundit, Rachel Cohen ka bërë të ditur se mësimi i gjuhës së huaj në moshat e vogla, është i domosdoshëm për të përvetësuar theksin dhe shqiptimin e një vendasi. (Cohen, 1991). Me pikpamjen e saj "sa më hierët aq më mirë", ajo vë në dukje se fëmija është i armatosur më mirë se i rrituro për këtë betejë, jo vetëm se truri i tij kap shumë shpejt mësimin e gjuhës, por edhe sepse ai ka shumë më pak probleme se sa të rriturit për sa i përket dallimit të fjalëve, të tingujve dhe melodisë së fjalisë apo intonacionit. Fëmija është i çliruar nga kompleksi i frikës se mos bën gabime dhe turpërohet në publik.

Kërkimet e saj tregojnë se fëmijë 3-4 vjeçarë, përvetësojnë shumë më shpejt shqiptimin e drejtë, ndërsa duhet një kohë më e gjatë për fëmijët e moshës 7-11 vjeç. Këta nuk e arrijnë asnjëherë rezultatin dhe cilësinë e fëmijëve 3-4 vjeç, sado punë e përpjekje të investojnë.

Megjithatë, ekziston një pikëpamje e kundërt me të parën, që disa psikologë e quajnë "semplisre". Kundëragumenti paraqitet si vijon: predispozitat njerëzore në një moshë të caktuar, nuk mund të përcaktojnë se cili moment është momenti më i mirë për të përvetësuar një aftësi të tillë siç është aftësia komunikuese në një gjuhë të dytë. Funkcioni i këtyre predispozitave është që ta bëjnë të mundur këtë përvetësim. Është mjedisi rrethues, veçanërisht ai edukativ, faktori vendimtar në këtë proces. Një nga përfaqësuesit e këtij prozicioni kritik është psikologu Hans Aelbi (Aelbi, 1974).

* Dërguar në Redaksi në 7 shtator 2002, miratuar për botim në 15 Mars 2003.

Nga Departamenti i Gjuhës Frënge i Fakultetit të Gjuhëve të Huaja të Tiranës (A.H.)

Adresa për letërkëmbim: A. Haloçi: Departamenti i Gjuhës Frënge i Fakultetit të Gjuhëve të Huaja të Tiranës.

b) Neurofiziolgjia

Argumentimi që kjo shkencë i bën përvetësimit të gjuhëve të huaja nga fëmijët, vjen nëpërmjet veprës shumë të njohur "Speech and Brain Mechanism" (1959), ku Penfield dhe Robert japin një kalendar biologjik të mësimit të gjuhëve në bazë të kërkimeve të tyre mbi trurin njerëzor. Autorët venë në dukje faktin se në raast dëmtimesh të trurit njerëzor para moshës 9 vjeç, personi i rikuperon në përgjithësi plotësisht funksionet e tij. Rrjedhojat e këtij konstatimi janë të qarta: plasticiteti i trurit në këtë moshë është një element madhor që mund të shfrytëzohet për mësimin e një gjuhe të dytë. "Për nevojën e të mësuarit truri njerëzor humbet në mënyrë progresive nga fleksibiliteti i tij dhe vjen e ngurtësohet pas moshës 9 vjeç. Para kësaj moshe një fëmijë është një specialist i mësimit të fjalëve (Penfield dhe Roberts, 1959).

Kërkimet e mëvonshme hodhën shumë dyshime mbi këtë tezë.

Van Parreren mendon se ky argument fiziologjik është i dobët, sepse nuk merr parasysh teorinë e kompensimit të këtij plasticiteti të hershëm me strëgjtitë e të mësuarit që janë shumë të zhvilluara tek fëmijët në moshë më të rritur.

Kritika e tij konfirmohet edhe nga një numër studimesh empirike (Ekstrand 1979), të cilët e mohojnë ekzistencën e një "moshe optimale" për fillimin e mësimit të gjuhëve të huaja. Larseen-Freeman dhe Long vlerësojnë ekzistencën e "problemeve biologjike për mësimin e gjuhëve të huaja", por këto nuk mund të interpretohen në mënyrë të tillë që mësimi i gjuhëve të huaja të bëhet i paefektshëm, pas periudhës së cilësuar si kritike (Larseen - Freeman dhe Long, 1990).

c) Antropologjia

Argumentet që vijnë nga shkenca e antropologjisë kanë themele më të qëndrueshme. Kjo disiplinë nisat nga një karakteristikë shumë e rëndësishme njerëzore: qenia njerëzore, që në stadin e lindjes së saj, është e hapur dhe e predispozuar të përvetësojë një larmi sistemesh shoqërorë, kulturore dhe gjuhësorë. Për të porsalindurit çdo gjë është e mundur.

Megjithatë, jeta në një shoqëri të caktuar e detyron qënien njerëzore të kthehet në një individ të kësaj shoqërie me një gjuhë dhe një kulturë të veçantë. Ky proces integrimi dhe përshtatjeje e bën atë të humbasë karakterin e hapur që me lindjen e tij.

Zakonet dhe shprehjet e kësaj shoqërie së cilës i përket tashmë individit përforcohen e konsolidohen gjithnjë e më shumë hapësirën e pafund të potencialit fillestar të qënies njerëzore. Kjo qenie njerëzore pra, me një potencial të pafund dhe të hapur ndaj shumë gjuhëve dhe shumë kulturave, shndërrohet në një individ me një gjuhë dhe një kulturë.

Disa antropologë mendojnë se një nga detyrat themelore të çdo sistemi edukativ është zvogëlimi sa të jetë i mundur i këtij kufizimi që i bëhet individit gjatë jetës dhe përshtatjes në një shoqëri të caktuar. Ata vlerësojnë se ky proces i domosdoshëm që mund ta cilësonim si përshtatje në një shoqëri të caktuar, nuk

duhet të shkojë deri atje sa ta pengojë individin për të njohur kulturën dhe mënyrën e tjerë jetese.

Për këtë arsye ata mendojnë se mësimi i gjuhëve të huaja është një mjet i mirë që do të ndihmonte në këtë drejtim.

Kjo është një nga idetë themelore të filozofit gjerman Wilhem Von Humboldt i cili i konsideronte gjuhët e ndryshme "të vizionit mbi botën". Nëse individ do të dëshironte ta shikonte botën nga shumë pikëpamje, do t'i duhej të mësonte gjuhë të tjera. Këto vitet e fundit, mbështetësit e Humboldt, e kanë rimarrë këtë argument duke theksuar se mësimi i gjuhëve të huaja duke të përdoret në mënyrë sa më koherente, si një mjet për të ndërtuar një vizion pluralist-mbi botën.

Ky parim nënkupton gjithashtu një argument tjetër në favor të mësimit në moshë të hershme të gjuhëve të huaja, veçanërisht në se e konsiderojmë si një proces formimi të vazhdueshëm. Sa më herët të luftojmë kundër kufizimeve të këtij procesi formues, aq më shumë shanse do të kemi për të zvogëluar dhe evituar efektet negative të tij.

d) Pedagogjia

Argumentet e mësipërme kanë sigurisht një dimension pedagogjik, pavarësisht se nuk janë ndërtuar në këtë optikë.

Një argument edukativ themelor duhet të nisat nga gjendja renale e fëmijëve europianë në këtë fund shekulli sepse shkolla ka për mision të ndihmojë fëmijët të zhvillojnë aftësitë e nevojshme për t'i bërë ballë çdo lloj situatë.

Nuk është e mjaftueshme ta fusësh mësimin e gjuhës së huaj në arsimin fillor duke u nisur thejsh nga arsyet psikologjike, fiziologjike apo antropologjike. Ky institucionalizim duhet të konsiderohet si i domosdoshëm në planin edukativ. Shumë gjëra janë thënë e shkruar mbi këtë "domosdoshmëri pedagogjike". Mjafton të citojmë për ilustrim dy nga specialistët më të mëdhenj të edukimit.

Një nga dishepujt e parë të mësimit të gjuhëve të huaja në shkollën fillore H.H. Stern: "Mësimi i gjuhëve të huaja duhet të bëhet pjesë e pandarë e kulturës bazë të fëmijëve, njësoj si leximi dhe shkrimi. Pikëpamja tradicionale që e shikon arsimin fillor si përvetësim të gjuhës amëtare nuk ka patur sukses pasi të paktën gjysma e botës është dygjuhëshe. Të gjithë jetojmë në një botë ku fliten një numër i madh gjuhësh të ndryshme, pra është e palejueshme që të ketë kufizime në sistemin edukativ të çdo vendi duke e kthyer atë në një sistem një gjuhësh. Nëse sistemi edukativ duhet të pasqyrojë realitetet në të cilat na duhet të jetojmë atëherë fëmijët duhet të përballen që në stadin e parë të jetës së tyre me gjuhë të tjera dhe kulturë të tjera" (Stern, 1969).

Po citojmë tani John Trim, një nga mbrojtësit më të flaktë të futjes së mësimit të gjuhëve të huaja në shkollën fillore duke përdorur argumenta të tjera pedagogjike:

1. Puna me gjuhët mund të kontribuojë në edukimin e përgjithshëm të fëmijëve duke u dhënë mundësinë të zhvillojë qëndrime pozitive ndaj një

mënyre tjetër të menduari dhe ndaj një kulture tjetër.

2. Të mësuarit gojor, i cili në stadin e hershëm zënjë kohë më të gjatë dhe që është më pak i pranueshëm nga mosha e rritur, u krijon fëmijëve premisa për të patur sukses në mësimin e gjuhëve të huaja.

3. Shumë veprimtari praktike në mësimin e gjuhëve të huaja që konsiderohen të domosdoshme për fillestarët, duken si shumë feminare për 11-12-vjeçarët, por që pranohen akoma nga 7-9 vjeçarët.

4. Futja e një gjuhe të huaj në arsimin fillor, mund të lehtësojë mësimin e një gjuhe të dytë në një stad të mëvonshëm.

Bota ka ndryshuar. Fëmijët takojnë gjithnjë e më shumë njerëz që jetojnë në komunitete të tjera etnike e

gjuhësore dhe ata duhet të jenë të përgatitur për takime të tilla. Ata kanë nevojë, sa më herët të jetë e mundur, për një aftësi komunikuese ndërkulturore, gjë që kërkon aftësi të foluri të paktën në një gjuhë si edhe njohjen e kulturave të tjera.

Dhe nëse, siç e tregojnë kërkimet psikologjike e fiziologjike, fëmijët zotërojnë predispozitat e nevojshme për t'i fituar këto aftësi, u takon përgjegjësve të edukimit t'i ndihmojnë këta fëmijë të zhvillojnë aftësitë e tyre.

Shpresojmë që me këto pak rreshta të kemi ngacmuar sadopak reflektimin e mësuesve, të formatorëve, të mësuesve, të hartuesve të teksteve si edhe atë të studiuesve dhe të përgjegjësve politikë, për të nxitur dhe inkurajuar mësimin e hershëm të gjuhëve të huaja, jo vetëm në shkollat eksperimentale, por në të gjitha shkollat fillore të vendit tonë.